

SEVERNÍ POLABÍ

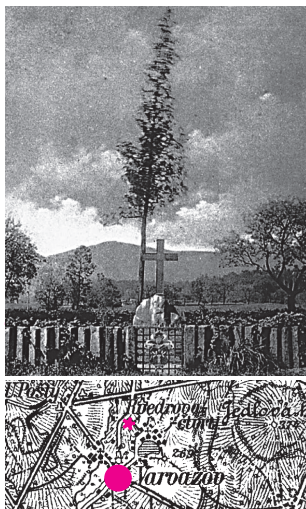
MĚSTA, OBCE A OSADY... od A do Ž NA ÚSTECKU

HORNÍ VARVAŽOV

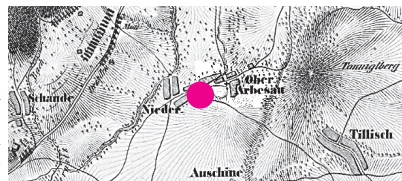
(Oberarbesau) - 259 m n. m. - V 2. pol. 20. stol. zaniklá slovanská řadová lánová ves s rozlehlým rybníkem (Arbesauer Teich) napájeným ramenem (Mühlbach, Alter Bach, Grosser Bach) **Telnického potoka** (Telnitzbach, Grundbach, Sernitzbach), zmiňovaná r. 1483 (Narisaw), název (1487 Warazov, 1505 v Warwarzowie) snad pochází od jm. Varvaž s příponou -ov (Varvažův dvůr).

Do r. 1521 příslušel **Krupce** (Herrschaft Graupen), od r. 1580 **Chlumci** (Alloodial Herrschaft Kulm). Berní rula (1654) eviduje 5 sedláků, 8 rolníků (zahradníků) a 1 domkáře, 2. tereziánský katastr (1748 - 57) vykazuje 12,2 strychu (3,84 ha) rustikálních vinic. Konc. r. 1740 bylo objeveno uhlí a rozkvět umocnil vznik vozovek z **Teplíc** (Teplitz) do **Petrovic** (Peterswald) v l. 1803 - 17 i podkrusnohorské císařské (1832 - 35) - **Libouchec** (Königswald) - **Děčín** (Tetschen). Monografie *Das Königreich Böhmen* (vyd. v l. 1843 - 44 v Praze) topografa J. G. Sommera (* 1782/83 Leuben u Drážďan - † 11./12. 11. 1848 Karlín [Karolinenthal]) uvádí feudální statek a 2 mlýny, předtím ale (1813) lehl skoro celý popelem, pozdějších 55 chalup (s 275 osadníků) vzešlo až po požáru. R. 1817 zřídil u blízké křižovatky ústecký poštovník Johann Michael Adalbert Ignaz Ulbrecht (* 16. 6. 1773 Ústí n. L. - † 26. 12. 1847 Ústí n. L.) přepřahací hostinec (*Gasthof zur Post*). II. (Františkovo) mapování (1836 - 52) zmiňuje samotu, poštu, 57 stavení, 30 stájí (ubytovací kapacitu pro 26 mužů a 15 koní). V jihových. cípu je na *Císařských povinných otiscích* z r. 1843 (resp. 1846 - *Lith. Morcrette u. Müller*) - *Arbesau und Ortschaft Telnitz in Böhmen - Leitmeritzer Kreis - Bezirk Kulm* - zobrazen dům sv. Alžběty (*St. Elisabeths Zeche*), na 'Karte des Kreises Aussig' (Prof. Blumtritt, 1939) *Bothe. Ze zápisůk vůdce 12. brigády* polního maršála Friedricha Emila Ferdinanda Heinricha Kleista (* 9. 4. 1762 Berlín - † 17. 2. 1823 Berlín, od r. 1814 hrabě von Nollendorf) **Karla Wilhelma Georga von Grolmana** (* 30. 7. 1777 Berlín - † 1. 6. 1843 Poznaň [Poznań, Posen, Poyzn]) plyne, že v pondělí 30. 8. 1813 vyrazil podpořit těžce atakované útvary generála Friedricha Wilhelma Christiana Ludwiga von Jagow (* 1771 - † 1857) pruský princ Friedrich Wilhelm Heinrich August (* 19. 9. 1779 Friedrichsfelde [Bjedorčecy pola Lubija] - † 19. 7. 1843 Bydhošť [Bydgoszcz, Bydgosťia, Bromberg]) s 1. praporem 11. záložního regimentu vpravo a 2. vlevo komunikace, hned k němu spěchal Grolman, aby ho informoval, že hoříci vsí postupují nepřátelské oddíly a žádal opětou anexi **Dolního Varvažova** (*Niederarbesau*)...

V l. 1814 - 1945 fungoval obecní úřad s archívem (rejstřík populace z r. 1939), 1919 - 26 varvažovsko-telnický, sociálně-demokratický gymnasticko-pěvecký dělnický spolek *Veselá mysl* (*Arbeitergesangverein 'Freisinn' [Frohsinn] Arbesau-Telnitz*), 1925 - 38 česká obecní škola s vlastní kronikou, Místní národní výbor (1945 - 64), Sbor dobrovolných hasičů (1947 - 48), Akční výbor Národní fronty (1949 - 54), Jednotné zemědělské družstvo (1949 - 63) aj. V brožurě (59 str.) *Popsané cesty mé z Prahy až na pomezí zahraničné, následkem násilného prohlášení stavu obležení nad Prahou a zatýkání vlastenců od buřičské vlády: Lipsko 1849 uveřejněné* (1921) v Praze - nakl. Jan Otto (* 8. 11. 1841 Přebyslav - † 29. 5. 1916 Praha) - líčí radikální demokratický novinář Emanuel Arnold (* 9. 11. 1800 Mnichovo Hradiště [Hradiště n. Jizerou, Münchengrätz] - † 4. 1. 1869 Praha) i varvažovské zážitky. R. 1895 spustil povrchovou těžbu **Gustav I** (nyní zatopený 'oprámí' = drobná uhelná jáma) a r. 1949 na mirách 'Laury' v **Úžíně** (*Auschine*) lom **Gustav II**, od r. 1958 **Antonín Zápotocký** (z prvních s velkostrojí a pásovou dopravou). Došlo však k likvidaci četných obcí a osad: Varvažova, **Roudného** (*Raudney*), **Úžina**, **Pankráce** (*Pankraz*) či **Kamenice** (*Kamnitz*) i (v sobotu 31. 12. 1955) jedné z nejhezčích tramvajových linek (č. 1) Ústí - Varvažov - Telnice; úsek z **Bukova** (*Pockau*) provoz zahájil v pondělí 1. 1. 1912. Dnes se lokalita nachází nad plavětém popilkou a rekultivovanou výsypkou

Pozdrav z Varvažova (odesl. 1919) - hrob pruského královského štábního generálmajora Karla Ferdinanda Wilhelma von Röder (* 16. 7. 1781 - † 30. 8. 1813) - vyd.: Paul Glöditsch - **Bohosudov** (*Mariaschein*) - V 3. pamětní knize Chabařovic (*Gedenkbuch III der Stadt Karbitz*), již v pondělí 12. 1. 1925 dopsal penzionovaný řídící učitel Gustav Simon (* 4. 9. 1850 Chabařovice), se dovidáme, že monument k 50. výročí duelu navštívil (v neděli 30. 8. 1863) generálporučík Röder, syn zhylného K. F. Wilhelma. III. Františko-josefské mapování (1877 - 80) prezentuje *Roederovu čtvrt.**

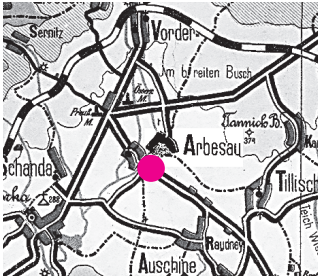

Horní a Dolní Varvažov (29. 8. 1813)

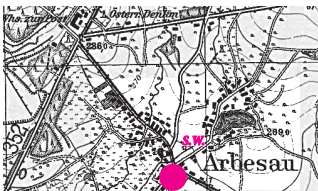
SEVERNÍ POLABÍ MĚSTA, OBCE A OSADY... od A do Ž NA ÚSTECKU

Na návsi stávala čtvercová barokní kaple (z r. 1729) o zkosných nárožích s nikami a sedlovou střechou, polygonální dřevěnou zvonici kryl 6tíboký jehlan. Zbournána r. 1970 v rámci těžebních příprav. - *Obrazová rukověť obcí a církevních staveb v okrese Ústí n. L.* - Jiří Souček (* 8. 7. 1948 Brno) - Albis International, 1999

H. Varvažov pod **Hlubokým lesem** (*Im breiten Busch*) a Děloušským (Tyllským) vrchem - **Jedlovou horou** (*Tannichberg*) (382 m), zalesněným čedičovým masivem s výhledem na legendární bojiště u **Chlumce** (*Kulm*). Jde o soliterní výběžek **Českého středohoří** (*Böhmische Mittelgebirge*) pod **Krušnými horami** (*Erzgebirge*). V křídě až oligocénu se od úpatí na jih ke **Skorotícím** (*Gartitz*) prostírala široká pánev, již naplnilo sladkovodní jezero, poté rašeliniště. Močál překryly vrstvy písků a spraší, v miocénu zvolna klesaly a spoluvytvářely lignitové podloží. (Při rubání byla nalezena 30cm fosilie želvy evropské.) - z mapy střešovského učitele H. Pilze *Bezirk Aussig* (Rudolf Jäger, 1902) - litografie: A. Holub

Varvažov s pilou (S. W. = *Sägewerk*) - *Topographische Karte - Peterswald* (1:25000) - *Reichsamt für Landesaufnahmen* (1943)

v katastrálním území **Dělouš** (*Tillisch*) (č. 775894) obvodu Ústí n. L. - město. 'Střední' Varvažov (5,22 km²) s 344 občany (2001) a 135 adresami (2009), při trase od napoleonských památníků k někdejší C. k. privilegované Duchcovsko-Podmokelské železnici (*K. k. privilegierte Dux-Bodenbacher Eisenbahn - DBE*) sloužící od pondělí 2. 10. 1871 (č. 132 přezdívaná 'Kozí dráha'), spočívá na půdě telnické, v přírodním parku **Východní Krušné hory** vyhl. r. 1995 a patrně již neexistujícím **Mikroregionu České Švýcarsko** (s centrálou v Libouchci, čp. 211) registrovaném ve středu 20. 10. 2004. Vývojem se zabírá badatel PhDr. Franz Josef Umlauf (* 11. 7. 1883 Lipová [Spansdorf] - † 8. 11. 1967 Marl u Bayreuthu) od r. 1921 redigující čtvrtletník zaměřený na okr. Ústí a Chabařovice *Beiträge zur Heimatkunde des Aussig-Karbitzer Bezirkes*, ústecký ředitel ve výslužbě Dr. Johann Wende ad.

Po silnici přes Varvažov (1½) k pomníkům (1¼), do Chlumu (2 hodiny) (v levo) přes Přestanov [*Priesten*] k ruskému pomníku (2½ hodiny), zpět do vsi Přestanova v pravo po okresní silnici do Chabařovic (3¼ hodiny) (ústecko-teplická dráha), na Bihanu (4½ hodiny), přes Klýši (pod vrchom polní cestou) do Ústí (5½ hodiny). - V. Wachsmann - **Severní Polabí - Od Litoměřic až k Hřensku. Okolí měst Ústí n. L., Teplic, Litoměřic, Podmokel a Děčína** - Česká Beseda v Ústí n. L. 1888

Varvažov (*Arbesau*), ves t. hejtm. Ústí n. L., okr. Chabařovice, fara a pš. Chlumec u Chabařovic; 93 d., 1 obyv. č., 646 n. (1900), 2 hnědouhel. doly, továrna na zboží porcelánové a hliněné, 3 mlýny. Nedaleko 2 pomníky, z nich jeden z r. 1817 na památku padlým Prusům v bitvě u Chlumce a druhý z r. 1825, svědčící Jeronymovi hr. Colloredovi z Mansfeldu, který zde porazil r. 1813 Francouze. V bitvě této V. úplně spálen. - **Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Dvacátýšestý díl. U - Vusín.** - 1907. Vydavatel a nakladatel J. Otto v Praze.

Horní Varvažov: r. 1869 viz Varvažov, v l. 1880 - 90 osada obce Varvažov v okr. Ústí n. L., v dalších letech viz Varvažov - 1. dvousazková emise *Historického lexikonu obcí České republiky 1869 - 2005* (Český statistický úřad, 2006)

Varvažov, ves; po 300 let zde pošt. stanice; kol r. 1740 pokus o dolování uhlí. Strojír. průmysl (roudnická Meva). Lid. stavby: čp. 44 z r. 1815, čp. 11, 18. Mlýn: barok. přestav. z pol. 18. stol. Kaple barok. z r. 1729. Kaple novogot. z 2. pol. min. stol., lid. soška Madony. Stará pošta (na rozcestí): z r. 1816. ÚNŽ: T Ústí 255; ČSAD 04105, 04909, 04911; Žl 10. Okolí: pomníky z bitvy r. 1813 (pruský, na rozcestí 0,5 km sz. od obce; rakouský, od něho jz. u hl. silnice ruský - viz Přestanov). - *Dr. Josef Hürský* (* 9. 3. 1915 Vídeň - † 5. 11. 1996 Praha) a *mistr sportu Jaroslav Srba* (* 13. 4. 1929 - † 2001 Ústí n. L.) - *vedoucí autorského kolektivu - České středohoří a Dolní Poohří* - *Turistický průvodce ČSSR - sv. 12 - Sportovní a turistické nakladatelství - Praha, 1962*

Vyjedeme autobusem do Varvažova na rozcestí, kde upoutají pozornost dva pomníky: vpravo rakouského generála Colloredo-Mansfelda, postavený r. 1825, vlevo pruský z r. 1817, zvětšený přestavbou r. 1857. Na jih odtud v lukách mezi silnicemi je malý pomník pruského generála Roedera. Varvažov má tři části: a) Dolní při klikaté silnici jako část nejstarší, b) Horní s velkým rybníkem na návsi, vznikem mladší, c) při silnici od pomníků až k železnici trati je část nejnovější. Varvažov patřil do r. 1580 k panství Krupka, potom k Chlumci... Cestou do Telnice spatříme vlevo od silnice velkou továrnu. Dříve v ní vyrábělo na pět set lidí porcelánové zboží, teď je součástí národního podniku Meva. Její dvojité hrnce z hliníku, „mlékovary“, se rozšířily po celé republice. Lihové vařiče vyrábí převážně pro export. R. 1740 dostal mostecký měšťan František Weidlich povolení těžit **uhlí** ve Varvažově a Otovicích [*Hottowitz*] na pozemcích chlumeckých Westphalenů. K čerpání vody z dolů použili již v r. 1810 parního stroje. Třetího r. jezero (v miocénu) se rozlévalo od nyníšského Žandova [*Schanda, Schande*] přes Varvažov do Dělouše a bylo odděleno od velkého souvislého jezera pánve chabařovicko-teplické. Hned proti pomníkům je vjezd do opuštěného dolu Gustav. Vedou do něho i koleje elektrické dráhy. V odkrýnce vidíme písky a jíly. - František Pinc (* 3. 4. 1901 - † 26. 10. 1982) - **Výlety Severočeským krajem - Severočeské krajské nakladatelství (Liberec, 1961)**